

The rural women's view regarding usefulness of ICT in rural Women Cooperatives of Urmia

pages
85-102

M. Forouzani^{1*} and L.Mohammadzadeh²

*Corresponding author: m.forouzani@ramin.ac.ir

Received date: 2025.08.17

Accepted date: 2025.11.30

Abstrac

Experience in most countries has shown that women are important actors in the development and to hold them back is to hold back the potential for economic growth. On the other, the empowering rural women's use of ICTs is closely connected to socio-economic development, and this potential towards social transformation demands that everyone should have access. Therefore, the purpose of this survey was the study of rural women's view regarding usefulness of ICT in empowering. This study is descriptive – correlation research. The statistical population of the study consisted of all the 265 women Cooperations' Members in the Urmia city. Using Krejcie and Morgan's table and proportional stratified random sampling technique, 152 members were selected as research sample. Interview and questionnaire was the main tool for data gathering. Finally, 172 questionnaires were completed and used for data analyzing. The instrument for collecting data was a questionnaire which its validity was confirmed by a panel of experts. The reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha coefficient ($\alpha = 0.76$). The data were analyzed using SPSS software. Results showed that the comparison between the five components of empowerment, the "power of influence" component is more favorable than the other components, while the component "access to resources" is ranked lower than the other components. Also, according to the results of F test, the age of respondents and their history of membership in rural women's cooperatives on the empowerment of women has been effective.

Keywords: Empowerment, Women's cooperative, Communication technology and information, Urmia city.

تحلیلی بر دیدگاه زنان روستایی در مورد اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در تعاونی‌های زنان روستایی شهرستان ارومیه

شماره صفحات

۸۵-۱۰۲

معصومه فروزانی^{۱*} و لطیف محمدزاده^۲

۱- استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان.

۲- دانشجوی دوره دکتری ترویج کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان.

نویسنده مسئول: m.forouzani@ramin.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۶

چکیده

در مطالعه حاضر به بررسی دیدگاه زنان روستایی در مورد اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی در تعاونی‌های زنان روستایی شهرستان ارومیه پرداخته شد. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد که به روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری شامل ۲۶۵ نفر از زنان روستایی عضو تعاونی‌ها در سطح شهرستان ارومیه بودند. با استفاده از جدول کرجسی و مورگان حجم نمونه ۱۵۲ برآورد و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود. برای تایید روایی پرسشنامه از نظر متخصصان بهره گرفته شد و به کمک یک مطالعه پیش راهنما و محاسبه ضریب آلفا کرونباخ ($\alpha=0/76$) پایایی آن تایید شد. نتایج به دست آمده نشان داد، فناوری ارتباطات و اطلاعات در دستیابی به توانمندی‌هایی همچون قدرت تاثیرگذاری، حق تصمیم‌گیری، کنترل زندگی، احساس ارزش داشتن و دسترسی به منابع چندان با اهمیت نبوده است. همچنین، دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی در مورد تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی بر توانمندسازی آنان بر اساس متغیرهای سن، تحصیلات و میزان سابقه عضویت آنها در تعاونی‌های زنان روستایی متفاوت بوده است.

واژه‌های کلیدی: توانمندسازی، تعاونی زنان روستایی، فناوری ارتباطات و اطلاعات و شهرستان ارومیه.

مقدمه

زنان، نقش بسیار مهمی در رشد اقتصادی، ابعاد فرهنگی و معنوی و افزایش تولید مواد غذایی دارند. از این رو، نقش زنان در تحول همه جوامع انسانی، عاملی بنیادی محسوب می‌گردد (Beena, 2012). با شناخت به این که زنان نیمی از جامعه را تشکیل می‌دهند، پس نیروی بالقوه کار قلمداد می‌شود (Morshedi and Kazemi, 2013)، که جامعه به اشتغال آنان نیازمند است و خود نیز برای کمک به وضعیت اقتصادی و آینده خانواده خود نیازمند اشتغال می‌باشند (Weber and Ahmad, 2014; Deiningner and Liu, 2013). تحقیقات اخیر نشان دهنده نقش عظیم زنان در ایجاد اشتغال و تولید است. طبق مطالعات صورت گرفته در سال ۲۰۱۰، نزدیک ۴۲ درصد کارآفرینان دنیا، زنان بوده‌اند (De Vita et al., 2014). چنانچه به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، رشد و توسعه بدون مشارکت تمامی گروه‌ها و افراد جامعه به ویژه زنان امکان پذیر نمی‌باشد. از این رو، توجه به نقش گسترده زنان روستایی در فرایند توسعه بسیار مهم تلقی می‌شود. طوری که مسؤولان برنامه‌ریزی روستایی در چند سال اخیر به نقش زنان روستایی در توسعه توجهی ویژه‌ای مبذول داشته‌اند (Ahmadpour et al., 2014).

بنابر گزارش بانک جهانی، زنان ۵۰٪ نیروی کار کشاورزی در جهان و تولید غذا برای دو سوم جمعیت دنیا را بر عهده دارند (Zara Nejad and Montazer Hojjat, 2005; Alaeddin and Razavi, 2018). با اینکه زنان روستایی علاوه بر امور خانه‌داری، همسرداری و تربیت فرزندان، در فعالیتهای کشاورزی نیز سهیم‌اند، اما هرگز از پایگاه اقتصادی-اجتماعی مناسبی که شایسته آنها باشد، برخوردار نبوده‌اند (Sanyang and Huang, 2008). از این رو، اشتغال و عضویت زنان در انجمن‌ها و تشکل‌های اقتصادی-اجتماعی، جهت کمک به بهبود وضعیت معیشتی، اجتماعی و فرهنگی آنها امری ضروری به نظر می‌رسد (Ahmadpour et al., 2014). تاکیدات بسیاری است که اشتغال و عضویت زنان در انجمن‌ها و تشکل‌های اقتصادی-اجتماعی برای بهره‌مندی آنها از مزایای موجود، در دنیای کنونی امری ضروری به نظر می‌رسد (Mishra, 2012; Alexandru, 2007; Prasad and Sreedevi, 2007). در این راستا، تعاونی‌های زنان روستایی جزء الگوهای اقتصادی و اجتماعی شناخته شده‌ای هستند که توان کمک و تسریع مسیر توسعه و پایداری روستا به ویژه کمک به معیشت زنان روستایی را دارا می‌باشند (Gholamalizadeh and Rezaei Moghadam, 2009). نقطه شروع فعالیت تعاونی‌های زنان در ایران بر اساس مطالعات، جهت استفاده بهینه از نیروهای فعال جامعه برای ارتقاء سطح خانوار روستایی، توسعه پایدار و نهایتاً توانمند نمودن زنان، پس از تصویب اساسنامه شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در دی ماه ۱۳۷۲ توسط هیات مدیره سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران محقق گردید. به گفته رییس اداره تعاونی‌های روستایی زنان، ۳۲۵ تعاونی زنان روستایی، با ۶۵ هزار نفر عضو در حال حاضر در کشور مشغول به فعالیت هستند (Rural Cooperative Organization, 2015).

بسیاری از محققان بر این باورند آن دسته از خانوارهای روستایی که حداقل یکی از اعضایشان در تعاونی عضویت دارد، دارای وضعیت اقتصادی بهتری هستند و احتمال فرار گرفتن آن‌ها در زمره گروه‌های فقیر نیز کمتر است؛ از این رو، ترویج و گسترش تشکلهایی از قبیل تعاونی‌های زنان در مناطق روستایی را می‌توان یکی از اقدامات مهم در راستای کاهش فقرای روستایی به شمار آورد (Takieh Nejad, 2011). علاوه بر این، توانمندسازی همیشه محور اصلی در نظریه‌ها و حتی اساسنامه‌های تعاونی‌ها بوده است و همواره در محور توجه مسؤولان قرار داشته است (Paryab *et al.*, 2014). به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران امر، توانمندسازی زنان روستایی و دخالت دادن آن‌ها در زمینه‌های گوناگون، منافع و حتی کسب درآمد بیشتری را برای خود زنان و خانواده آن‌ها به همراه دارد (Smith, Peterson, 2004). توانمندسازی را تشویق افراد به مشارکت بیشتر در اتخاذ تصمیم‌هایی می‌داند که بر فعالیت‌های آنها تاثیرگذار باشد. از این طریق می‌توان فرصت‌هایی را برای افراد فراهم آورد تا نشان دهند که می‌توانند ایده‌های خوبی خلق کنند و آن را عملی سازند (Butts *et al.*, 2010). توانمندسازی، در واقع، کلیه فرایندهایی تصور می‌شود که باعث ایجاد آمادگی در فرد برای پذیرش نقش‌های اجتماعی می‌شود (Samadi and Souri, 2010)؛ (Sayadbidhendi *et al.*, 2012) به نقل از سازمان ملل متحد، مفهوم توانمندسازی را در پنج بعد خلاصه می‌کند که عبارتند از احساس ارزش داشتن، حق مالکیت و تصمیم‌گیری، حق دسترسی به فرصت‌ها و منابع، حق کنترل زندگی خود در محیط اجتماعی و در نهایت قدرت تاثیرگذاری بر محیط.

ابزارها و راهکارهای مختلفی توسط محققین برای توانمندسازی مطرح شده‌اند که یکی از آن‌ها می‌تواند فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)^۱ باشد. نقش و کارکردهای موثر فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان محور بسیاری از تحولات امروزی امری انکارناپذیر است (Sayadbidhendi *et al.*, 2012). مطالعات نشان می‌دهند که با برنامه‌ریزی صحیح، گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند دسترسی مردم روستایی به انواع خدمات بهداشتی، آموزشی را بهبود بخشد و زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش سطح آگاهی در زمینه فعالیت‌های تولیدی، بازاریابی محصولات زراعی و غیر زراعی و در نهایت بهبود توانمندی را فراهم کند. به طوری که این فناوری به عنوان یکی از ابزارها و بسترهای توسعه همه جانبه محسوب می‌شود (Morshedi Ayat and Azamian (2011) and Kazemi, 2013; Gholamalizadeh and Rezaei-Moghaddam, 2009). به گفته (Morshedi Ayat and Azamian (2011) فناوری ارتباطات و اطلاعات با قابلیت‌های مختلفی که دارد می‌تواند امکان آموزش از راه دور را در زمینه‌های مختلف فرهنگی و بهداشتی فراهم کند و موجب توانمندسازی، ارتقاء دانش و اطلاعات روستاییان به ویژه زنان روستایی شود. حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، با ترسیم چارچوب مشخص و هموار ساختن مسیر پیشرفت زنان روستایی و تشویق آنان به کسب مهارت و دانش، آنان را به بالاترین رده‌های تصمیم‌گیری رهنمون می‌سازد (Terry and Gomez, 2011). (Mathur and Ambani (2005)

1 .Information Communication Technology (ICT)

فناوری اطلاعات و ارتباطات را فرایند تولید، ذخیره‌سازی، پردازش، نشر، دستیابی و تبادل اطلاعات از طریق ظرفیت‌های مخابراتی و رسانه‌ای موجود، تعریف می‌کنند. به عبارت بهتر، ICT از تعامل سه بخش متمایز رایانه، اطلاعات و ارتباطات مخابراتی حاصل شده است. به طوری که فناوری ارتباطات و اطلاعات با ظرفیتی که در تولید و تبادل اطلاعات و دانش دارد، منجر به توانمندسازی افراد و ایجاد فرصت‌هایی برای بهبود وضع معیشتی و مالی افراد خواهد شد (Alexandru, 2007; Laizu *et al.*, 2010).

این فناوری‌ها، چارچوبی را برای توسعه درازمدت و پایدار نیز فراهم می‌سازند (Davis, 2010). نتایج منتشر شده حاکی از قابلیت‌های عمده فناوری ارتباطات و اطلاعات در توسعه روستاها می‌باشد (Heidari, 2013). به همین دلیل صاحب‌نظران، فناوری اطلاعات و ارتباطات را عامل توانمندساز به ویژه در مناطق روستایی می‌دانند (Porter *et al.*, 2012). زیرا، فناوری ارتباطات و اطلاعات با کمک به روستاییان در دسترسی به دانش فنی، دسترسی به اطلاعات بازار محصولات، افزایش فرصت اشتغال و در نهایت بهبود خدمات موجب غلبه بر موانع و توانمندسازی آنها خواهد شد (Shirafkan *et al.*, 2015, Golmohammadi and colleagues, 2007). مطالعات متعددی در رابطه با نقش این فناوری‌ها در توانمندسازی افراد به‌ویژه روستاییان انجام شده است (Mathur and Ambani (2005) در تحقیقی با عنوان "فرصت‌هایی برای توسعه: فناوری ارتباطات و اطلاعات در جوامع روستایی" نشان دادند، ورود فناوری ارتباطات و اطلاعات به روستا، توانمندسازی مردم روستایی را در پی داشته، به طوری که با ورود ICT فرصت‌های زیادی در زمینه اشتغال و سرمایه‌گذاری برای مردم روستا و کشاورزان فراهم شده است. همچنین، مطالعات (Motiei-Lengroudi *et al* (2010) در زمینه تاثیرات اجتماعی و اقتصادی ICT روستایی در گرگان نشان داد، که گروه کاربران ICT، از لحاظ شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی وضعیت‌شان بهتر از گروه‌های غیر کاربر است. برخی از این مطالعات توانمندسازی فردی را مد نظر قرار داده و برخی دیگر توانمندسازی را در قالب یک نهاد مورد بررسی قرار داده‌اند؛ همچنان که (Ali Beigi *et al* (2012) هم، توسعه ICT را وسیله‌ای برای توانمندسازی اشخاص و اجتماعات روستایی از جمله تعاونی‌های روستایی از طریق دسترسی بهتر به دانش و اطلاعات می‌دانند. با این وجود، مطالعات مدون بسیار کمی بر ترکیب هر دو جنبه، یعنی نقش این فناوری‌ها در توانمندسازی افراد در قالب نهادها و تشکل‌های مشخصی همچون تعاونی انجام شده است و این مهم به ویژه در مورد زنان روستایی بیشتر نادیده گرفته شده است؛ برای مثال، مطالعه (Paryab *et al* (2013) در رابطه با نقش تعاونی‌های تولیدی در توانمندسازی زنان روستایی استان فارس، پژوهش (Latifi *et al* (2012) با عنوان ارزیابی نقش تعاونی‌های فرش دستباف روستایی در توانمندسازی زنان قالیباف، و همچنین پژوهش (Dehghani *et al* (2013) در زمینه نقش تعاونی‌های کشاورزی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی استان تهران، همگی بر نقش تعاونی‌ها در توانمندسازی پرداخته‌اند و تحقیقاتی که هر دو بعد ICT و تعاونی‌ها را باهم و آن هم در مورد توانمندسازی زنان روستایی پوشش داده باشد، بسیار اندک است. در همین راستا، پژوهش حاضر قصد دارد، دیدگاه زنان روستایی در مورد فایده‌مندی و اثرات فناوری اطلاعات

و ارتباطات در توانمندسازی در تعاونی‌های زنان روستایی شهرستان ارومیه مورد بررسی قرار دهد. در راستای هدف کلی فوق الذکر، اهداف اختصاصی زیر مورد نظر هستند:

۱. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش دسترسی به منابع تولید؛
۲. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش احساس ارزش داشتن؛
۳. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش حق مالکیت؛
۴. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش کنترل زندگی؛
۵. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش اثرگذاری؛

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، از نوع تحقیقات کاربردی^۲ است، چون نتایج حاصل از آن قابل بکارگیری در شرایط واقعی توسعه روستایی و نظام کشاورزی است. از نظر شیوه پژوهش جمع‌آوری و دریافت اطلاعات در حوزه مطالعات میدانی و همچنین از نظر ماهیت، کمی، که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۲۶۵ نفر از زنان روستایی عضو تعاونی‌ها در سه تعاونی فعال در شهرستان ارومیه بود. تعداد ۱۵۲ نفر بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۳ و با استفاده از روش تصادفی ساده به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند ($N=265$). ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته و مصاحبه حضوری می‌باشد. پرسشنامه به کار گرفته شده در این تحقیق شامل سوالاتی در مورد اثرات فناوری ارتباطات و اطلاعات در توانمندسازی با ۳۱ گویه در قالب ۵ زیرشاخص شامل احساس ارزش داشتن (۶ گویه)، حق مالکیت و تصمیم‌گیری (۷ گویه)، حق دسترسی به منابع (۶ گویه)، حق کنترل زندگی (۶ گویه) و قدرت تأثیرگذاری (۶ گویه) در قالب طیف لیکرت ۵ قسمتی از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵ مورد سنجش قرار گرفت. برای سنجش اعتبار یا روایی پرسشنامه از نظر کارشناسان امور تعاون در اداره تعاون روستایی، اساتید و دانشجویان دوره دکتری کمک گرفته شد. همچنین، پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶ محاسبه شد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSSwin20 در دو بخش توصیفی و استنباطی و TOPSIS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش تاپسیس جهت برای اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در سطح شهرستان ارومیه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات موجود در تعاونی‌ها بر زندگی اعضا و توانمندسازی آنها مراحل زیر دنبال شد.

- **مرحله اول:** به دست آوردن ماتریس تصمیم است. در این مرحله ماتریس تصمیم ارزیابی می‌شود که شامل m گزینه و n شاخص است در این ماتریس شاخصی که دارای مطلوبیت مثبت است، شاخص سود و شاخصی که دارای مطلوبیت منفی است، شاخص هزینه می‌باشد.
- **مرحله دوم:** این گام مربوط به رفع اختلاف مقیاس کردن ماتریس تصمیم است، در این گام مقیاس‌های موجود در ماتریس تصمیم بدون مقیاس می‌شوند. به این ترتیب که هر کدام از مقادیر بر اندازه بردار مربوط به همان شاخص تقسیم می‌شود.
- **گام سوم:** وزن دهی به ماتریس نرمال شده که برای این قسمت از روش‌های مختلف مثل، پانل متخصصین، مک گراناها، تحلیل مؤلفه‌های اصلی و ... می‌باشد که روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی از برتری خاصی نسبت به سایر روش‌ها دارد و در این تحقیق نیز از این روش استفاده شد (Klanterry, 2012).
- **گام چهارم:** تعیین راه‌حل ایده آل مثبت و راه‌حل ایده آل منفی که در قالب دو گزینه مجازی A^+ و A^- به صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}}$$

$$A^+ = \{(\max_{ij} v_{ij} / j \in J), (\min_{ij} v_{ij} / j \in J) \mid i = 1, 2, 3, \dots, m\} = \{V^*1, V^*2, \dots, V^*j, \dots, V^*n\}$$

$$A^- = \{(\min_{ij} v_{ij} / j \in J), (\max_{ij} v_{ij} / j \in J) \mid i = 1, 2, 3, \dots, m\} = \{V-1, V-2, \dots, V-j, \dots, V-n\}$$

$$J = \{j = 1, 2, 3, \dots, n\}$$

$$J' = \{j = 1, 2, 3, \dots, n\}$$

- **گام پنجم:** به دست آوردن اندازه فاصله بین هر گزینه n بعدی با استفاده از روش اقلیدسی؛ یعنی فاصله گزینه i از گزینه‌های ایده آل مثبت و منفی بدست می‌آید.

$$s_{i*} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, m$$

$$s_{i-} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, m$$

- **گام ششم:** محاسبه نزدیکی نسبی به راه حل ایده آل که از طریق فرمول زیر به دست می آید:

$$C_{i*} = \frac{s_{i-}}{s_{i*} + s_{i-}} \quad 0 < C_{i*} < 1$$

- **گام هفتم:** رتبه بندی گزینه ها است که در این مرحله مقادیر به دست آمده از گزینه ها به ترتیب Ci رتبه بندی می شود

(klantery, 2012).

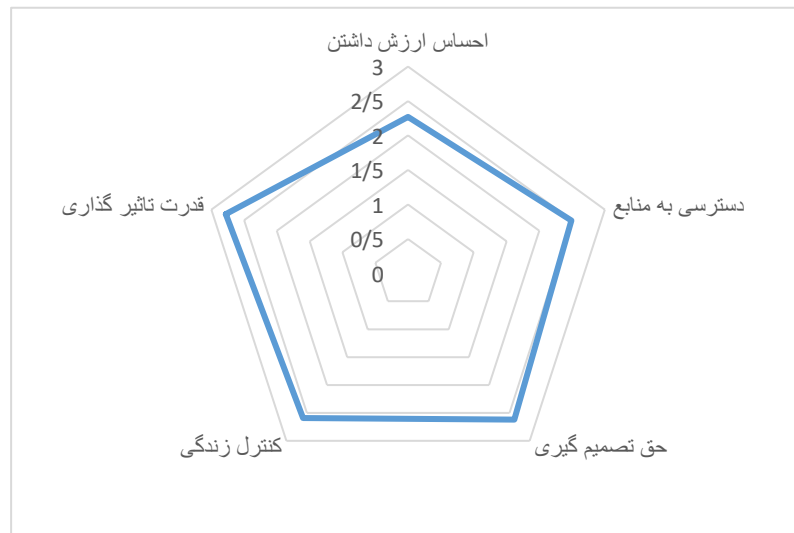
یافته ها

ویژگی های فردی و حرفه ای پاسخگویان

مطابق با یافته های به دست آمده، میانگین سن افراد نمونه تحقیق حاضر ۳۶ سال بود. کمترین تعداد افراد نمونه به گروه سنی زیر ۳۰ سال (۱۷/۱ درصد) و بیشترین تعداد افراد پاسخگو به گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال (بیش از ۶۵ درصد) تعلق داشت. از تعداد کل افراد نمونه، بیشترین تعداد افراد (۱۰۷ نفر) به صورت عادی در تعاونی زنان عضویت داشتند، در حالی که ۲۱ نفر به عنوان کارشناس و ۲۴ نفر هم در سمت هیئت مدیره مشغول فعالیت بودند. از کل تعداد پاسخگویان ۸۴ نفر (۵۵/۳ درصد) در تعاونی زنان روستایی چنقرالوی، ۳۷ نفر (۲۴/۳ درصد) در رحیم آباد و ۳۱ نفر (۲۰/۴ درصد) در کریم آباد عضویت داشتند. همچنین، بیشتر زنان عضو تعاونی دارای سطح سواد سیکل و پایین تر (۸۷) نفر بودند و تنها ۱۸ نفر یعنی کمتر از ۱۲ درصد افراد، مدارک تحصیلی فوق دیپلم و بالاتر داشتند. بیشترین تعداد (۶۰ درصد) افراد نمونه دارای سابقه کمتر از ۱۰ سال عضویت در تعاونی بودند.

واکاوای دیدگاه پاسخگویان در مورد فایده مندی فناوری ارتباطات و اطلاعات در توانمندسازی

دیدگاه پاسخگویان در مورد اثرات فناوری ارتباطات و اطلاعات بر اساس پنج مولفه توانمندسازی در نمودار ۱ ارائه شده است. نتایج حاکی از آن است که ICT بیشترین تأثیر را بر مؤلفه "قدرت تاثیرگذاری" (میانگین ۲/۷۸)، نسبت به بقیه مؤلفه ها دارد در حالی که مؤلفه "دسترسی به منابع" (میانگین ۲/۴۹)، در رتبه پایین تری نسبت به سایر مؤلفه ها قرار دارد، هر چند یافته ها نشان می دهد که در بین زنان مورد مطالعه، هر پنج مولفه توانمندسازی از میانگین پایینی برخوردار است. بدین معنا که از نظر پاسخگویان، نقش فناوری ارتباطات و اطلاعات در دستیابی به توانمندی هایی همچون قدرت تاثیرگذاری، حق تصمیم گیری، کنترل زندگی، احساس ارزش داشتن و دسترسی به منابع، چندان با اهمیت نبوده است. میانگین کل مؤلفه ها نیز ۲/۶۰ بدست آمد.

نمودار ۱. نمودار تار عنکبوتی میانگین مؤلفه‌های توانمندسازی

Figure 1. Spider web diagram of the average of empowerment components

به منظور مقایسه میانگین دیدگاه‌های زنان پاسخگو، بر حسب سن، نوع تعاونی روستایی و میزان سابقه عضویت در تعاونی با توجه به سه سطحی بودن متغیرها مستقل و فاصله‌ای بودن مقیاس متغیر وابسته و همچنین نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون F استفاده شد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی در مورد توانمندسازی ناشی از تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، بر اساس سن و میزان سابقه عضویت آنها در تعاونی‌های زنان روستایی متفاوت بوده است. با توجه به معنی دار بودن آزمون به منظور بررسی این که تفاوت‌های معنی دار شده در کدام گروه‌ها می‌باشد از آزمون دانکن استفاده شد. نتایج این مرحله نشان دادند که افراد دارای میانگین سنی بالاتر نسبت به افراد کم سن و سال‌تر، نظر مساعدتری در مورد توانمندسازی ناشی از تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی داشتند. همچنین زنان با میزان سابقه ۱۶ سال و بیشتر، دیدگاه مطلوب‌تری نسبت به نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در توانمندسازی داشتند. این درحالی است که اختلاف معنی داری در دیدگاه پاسخگویان به تفکیک نوع تعاونی روستایی وجود نداشت (جدول ۱).

با توجه به اینکه فراوانی بعضی سطوح متغیرهای ذکر شده در جدول ۲ کمتر از حد مجاز (حداقل ۲۵ نفر) برای انجام آزمون واریانس یک طرفه می‌باشد، بنابراین انجام آزمون مزبور میسر نیست و به منظور مقایسه میانگین دیدگاه‌های زنان عضو تعاونی روستایی شهرستان ارومیه، بر حسب نوع عضویت در تعاونی و میزان تحصیلات از آزمون غیرپارامتری کروسکال والیس استفاده گردید. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که اختلاف معنی داری در دیدگاه پاسخگویان نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در توانمندسازی، به تفکیک نوع عضویت افراد در تعاونی زنان روستایی وجود نداشته است. اما اختلاف معنی داری در دیدگاه پاسخگویان به تفکیک میزان تحصیلات افراد نمونه وجود داشت. به عبارت دیگر، زنانی که دارای مدرک دیپلم به بالا

هستند، در قیاس با زنانی که از مدرک سیکل و پایین تر برخوردار هستند، اعتقاد قوی تری داشتند که فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی نقش مفیدی در توانمندسازی زنان روستایی داشته اند (جدول ۲).

جدول ۱. مقایسه میانگین میزان توانمندسازی زنان عضو تعاونی بر اساس سن، نوع تعاونی و سابقه عضویت (n=152)

Table 1. Comparison of the average level of empowerment of women cooperative members based on age, type of cooperative, and membership history (n=152)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	میانگین	مقدار F	Sig	Duncan
Variable	Variable levels	Frequency	Mean			
سن	۳۰ سال و کمتر	۲۶	۶۰/۲۵ ^a	**۵/۶۴۰	۰/۰۰۱	c > b و a
	۳۱ تا ۴۰ سال	۹۵	۶۲/۶۶ ^b			
	۴۱ سال و بیشتر	۳۱	۷۲/۲۲ ^c			
نام تعاونی روستایی	چنقرالوی	۸۴	۶۶/۲۵	۱/۱۱۲	۰/۱۴۵	-
	رحیم آباد	۳۷	۶۸/۵۵			
	کریم آباد	۳۱	۷۲/۳۸			
سابقه عضویت	۱۰ سال و کمتر	۸۵	۶۰/۲۵ ^a	**۶/۲۳۵	۰/۰۰۰	c > b و a
	۱۱ تا ۱۵ سال	۳۷	۶۱/۴۴ ^b			
	۱۶ تا و بیشتر	۳۰	۷۰/۳۳ ^c			

p ≤ 0/001 : **

جدول ۲. مقایسه میانگین میزان توانمندسازی زنان عضو تعاونی بر اساس نوع عضویت و سطح سواد (n=152)

Table 2. Comparison of the average level of empowerment of women cooperative members based on membership type and literacy level (n=152)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	میانگین رتبه ای	df	کای اسکویر	Sig
Variable	Variable levels	Frequency				
نوع عضویت اعضا در تعاونی زنان روستایی	عادی	۱۰۷	۶۰/۶۹	۲	۱/۲۳۸	۰/۵۳۹
	کارشناس	۲۱	۶۳/۰۲			
	هیئت مدیره	۲۴	۵۵/۸۰			
سطح سواد	سیکل و پایین تر	۸۷	۷۰/۱۶	۲	*۸/۳۸	۰/۰۱۰
	دیپلم	۴۷	۷۹/۲۷			
	فوق دیپلم و بالاتر	۱۸	۸۵/۹۲			

p ≤ 0/05 : *

برای پاسخ به این سوال که از نظر زنان روستایی، فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی در مورد کدام یک از مولفه های توانمندسازی مفیدتر بوده است، از آزمون اندازه گیری مکرر استفاده شد. فرضیه اصلی رویکرد تحلیل واریانس چند متغیره آن است که بردار متغیرهای وابسته از یک توزیع نرمال چند متغیره تبعیت می کند و ماتریس های واریانس-کوواریانس در بین

سلول‌هایی که بر اساس اثرات بین آزمودنی‌ها تشکیل شده‌اند، برابر هستند. به همین خاطر در دستور تحلیل واریانس چند متغیره آزمون ام‌باکس^۴ تعبیه شده است. جدول ۳ نتایج آزمون ام‌باکس را جهت بررسی فرضیه برابری واریانس‌ها نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود آزمون ام‌باکس در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار نمی‌باشد. بنابراین، نتیجه گرفته می‌شود که فرضیه برابری واریانس‌ها برقرار می‌باشد و استفاده از آزمون اندازه‌گیری مکرر بلا مانع است.

جدول ۳. آزمون ام‌باکس برای بررسی مفروضه یکسانی کوواریانس

Table 3. M-Box test to test the assumption of equality of covariances

Sig	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقدار F	آزمون باکس
۰/۵۷۹	۲۰۵۶۵/۹۴۲	۳۰	۰/۹۸۴	۲۹/۷۴۲

نتایج مقایسه میانگین بین مؤلفه‌های توانمندسازی با استفاده از آزمون اندازه‌گیری مکرر در جدول ۴ آورده شده است. مطابق نتایج این جدول، میانگین مولفه قدرت تأثیرگذاری از بقیه مؤلفه‌ها بالاتر بوده و این اختلاف معنادار است. همچنین، با توجه به نتایج جدول ۴، مؤلفه‌های دسترسی به منابع و احساس ارزش داشتن در وضعیت نامطلوبی نسبت به بقیه مؤلفه قرار دارند.

جدول ۴. مقایسه میانگین مؤلفه‌های توانمندسازی

Table 4. Comparison of average empowerment components

Sig	میانگین Mean	مؤلفه‌های توانمندی Components of empowerment
	۱۸/۳۷ ^a	قدرت تأثیرگذاری
۰/۰۰۱	۱۶/۷۱ ^b	کنترل زندگی
	۱۵/۵۸ ^b	حق تصمیم‌گیری
	۱۴/۹۷ ^b	دسترسی به منابع
	۱۳/۶۶ ^b	احساس ارزش داشتن

اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات

در نهایت برای اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی اعضای تعاونی‌ها در شهرستان مورد مطالعه از روش تاپسیس استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۵ ارائه شده است. بر اساس نتایج جدول ۵ می‌توان گفت که از میان سه تعاونی زنان روستایی در سطح شهرستان ارومیه، تعاونی زنان روستای

4 . Box's M

رحیم‌آباد عملکرد مناسبی نسبت به سایر شرکت‌های تعاونی داشته است، این در حالی است که تعاونی زنان روستای کریم‌آباد در مقایسه با دو تعاونی دیگر در سطح شهرستان از عملکرد پایینی برخوردار می‌باشد.

جدول ۵- اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه از منظر تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات
Table 5 - Prioritization of rural women's cooperatives in the study area from the perspective of the impact of information and communication technology

رتبه Rank	CL#i	نام تعاونی Cooperative Name
۱	۰/۷۰۹	رحیم‌آباد
۲	۰/۶۲۶	چنقرالو
۳	۰/۲۲۱	کریم‌آباد

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

رویکرد تعاونی یکی از بهترین سازوکارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیتهای اقتصادی اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایداری را برای اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد ایجاد می‌کند. در این میان، تغییرات دیدگاه‌ها نسبت به جایگاه زنان یکی از مهم‌ترین تحولات است. لزوم مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی به فراوانی مورد بحث کارشناسان و صاحب‌نظران بوده است و مکرراً توصیه شده است که عضویت زنان در انجمن‌ها و تعاونی‌های مختلف امری ضروری می‌باشد. اشتغال بانوان و زنان روستایی در تعاونی‌های مربوطه، افراد وظیفه‌شناس بیشتری را در خدمت این بخش قرار می‌دهد. همین امر بررسی و پژوهش در این زمینه را دوجندان می‌کند. با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهش حاضر به بررسی و ارزیابی اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی زنان عضو تعاونی‌های روستایی در سطح شهرستان ارومیه از دیدگاه اعضای تعاونی زنان روستایی پرداخت. نتایج حاکی از آن است که زنان با سابقه عضویت و میانگین سنی بالاتر، دیدگاه مساعدتری نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی داشتند. در مصاحبه‌های صورت گرفته توسط نگارندگان هم این نتیجه مورد تأیید واقع شد. زیرا زنان جوان‌تر و با سابقه عضویت کمتر، بیشتر مجرد بودند و تجربه زندگی مشترک و سایر مسؤولیتهای خانوادگی را نداشتند، از این‌رو، در پاسخ به سؤالات تحقیق حاضر که بیشتر در رابطه با توانمندسازی و فایده‌مندی فناوری و ارتباطات در زندگی خانوادگی بوده است، اغلب بی‌نظر بودند. از این‌رو، توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی برای بررسی توانمندسازی نسبت به این نکته توجه کافی از سوی پژوهشگران مبذول شود. بنابراین یکی از دلایل دیدگاه مساعدتر زنان با سن بالاتر و سابقه عضویت بیشتر نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی می‌تواند ناشی از همین تجربه زندگی متاهلی و مسؤولیتهای خانوادگی باشد. توانمندسازی زنان عضو تعاونی روستایی با توجه به فناوری اطلاعات و فناوری یکی از اهداف توسعه هزاره سوم است. در نتیجه بکارگیری توان، ظرفیت و استعداد این قشر زحمت‌کش به قصد بهره‌گیری حداکثر از نیروی انسانی جامعه روستایی، مستلزم شناخت بهتر و دقیق‌تر فعالیتهای آنها می‌باشد.

همچنین مطابق با نتایج حاصله از تحقیق، زنان با سطح سواد بالاتر، دیدگاه مساعدتری نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی داشتند. یعنی زنان عضو تعاونی روستایی که مدارک و تحصیلات بالاتری داشتند، در قیاس با اعضای که از سطح سواد پایین‌تری برخوردار بودند یا بی‌سواد بودند، اعتقاد قوی‌تری داشتند که فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی نقش مفیدی در توانمندسازی زنان روستایی بازی کرده است. سطح سواد بالاتر برای همه افراد جامعه به ویژه زنان روستایی که اکثر قشر محروم جامعه به شمار می‌روند، مزیتی است که از داورهای ذهنی و اخلاقی تأثیر می‌پذیرند و شیوه رویارویی زنان روستایی را با محیط اطراف شکل می‌دهد. این امر به نوبه خود موجب می‌شود زنان روستایی در استفاده از منابع در دسترس و انتخاب نوع بازخورد مسؤلیت بیشتری احساس کنند. بنابراین، سطح سواد این امکان را فراهم می‌کند که فرد چالش‌های جدیدی را تجربه کند و زنان روستایی از حالت انفعالی به وضعیتی فعال برسد. به عبارتی سواد بیشتر، توانمندی خاصی است که می‌تواند زنان عضو تعاونی روستایی را از انسانی منفعل به انسانی فعال تبدیل کند که مورد نیاز جوامع روستایی و خانواده وی است. زیرا، با توجه به نقش مهم زنان روستایی در کشاورزی و فعالیت‌های تولیدی، مشارکت آنان در تعاونی‌ها از یک طرف باعث تسریع توسعه کشاورزی، و از طرف دیگر باعث رفاه این قشر محروم خواهد شد. البته علیرغم تأثیر بسزای تعاونی‌ها در توسعه روستایی، مشارکت زنان روستایی و عضویت آنان به دلایل گوناگونی از قبیل مسائل فرهنگی و مذهبی، نگرش منفی مردان به فعالیت اجتماعی و حضور زنان در ارگان‌های مختلف از جمله تعاونی‌ها، دسترسی کمتر به منابع مالی و امکانات، موانع قانونی و عدم استقلال زنان روستایی بسیار ناچیز بوده است.

از آنجا که در نتایج تحقیق حاضر نشان داده شد، فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در مؤلفه "قدرت تأثیرگذاری" نسبت به سایر مؤلفه‌های توانمندسازی بیشتر بوده است، بنابراین یکی از پیش‌زمینه‌های لازم برای مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های اجتماعی و یا اقتصادی به کمک این فناوری‌ها قابل تقویت کردن است. از این رو پیشنهاد می‌شود تا امکان استفاده بیشتر از رایانه و اینترنت به وسیله مسؤلان شهرستان به منظور افزایش توانمندی زنان عضو تعاونی‌ها، و اتخاذ تدابیری به منظور ایجاد و ترویج نظامی مبتنی بر فناوری ارتباطات و اطلاعات جهت افزایش کارآرایی و اثر بخشی هر چه بهتر این بخش فراهم شود. همچنین، با توجه به نتایج حاصله پیشنهاد می‌شود که، در پژوهش‌های آینده به بررسی زیرساخت‌ها، اعم از سخت‌افزاری، حقوقی، قانونی و فرهنگی پرداخته شود، و تأثیر این فاکتورها بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه مورد ارزیابی قرار گیرد. با توجه به اینکه چشم‌انداز بلند مدت ایجاد تعاونی‌های زنان روستایی، توانا ساختن زنان عضو برای راه‌اندازی فعالیت‌های کوچک درآمدزا و در نهایت ارتقاء سطح زندگی زنان روستایی بوده است، لذا، شایسته است که تعاونی‌ها، زنان را از خدمات مورد نیاز بهره‌مند سازند و در جهت تشویق آنها برای گرایش به عضویت در تعاونی‌های اقدامات لازم صورت گیرد. ارقام به دست آمده مربوط به استفاده از اینترنت و فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی به طور کلی است و طبق بررسی‌ها درصد‌های مربوط به استفاده

تخصصی از اینترنت در تعاونی‌ها بسیار پایین است. اما نباید نادیده گرفت که سرعت رشد وسایل ارتباطی و فناوری‌های تبادل اطلاعات در سال‌های اخیر در شرکت‌ها، سازمان‌ها و سایر تشکلهای در ایران بالا بوده است. از جمله می‌توان به افتتاح بیش از ۲۰۰۰ دفتر پروژه و دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی در دهه اخیر اشاره کرد (Anabastani and Vaziri, 2011). با توجه به اختلاف معنادار دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در مؤلفه "قدرت تاثیرگذاری" نسبت به بقیه مؤلفه‌ها و ناکارآمدی این فناوری‌ها در مؤلفه "دسترسی به منابع"، می‌توان نتیجه گرفت که انتشار و تاثیرگذاری فناوری ارتباطات و اطلاعات در تعاونی‌های زنان روستایی هنوز به مرحله بازدهی نرسیده است. نتایج حاصل از تحقیقات (Austin-Fashan et al (2017) با نتایج تحقیق حاضر همپوشانی دارد. می‌توان چنین نتیجه گرفت با توجه شرایط کنونی و ارضای نیازهای فرد در جامعه، تعاونی زنان روستایی به عنوان محیطی اجتماعی، زمینه‌ای را فراهم می‌سازد تا زنان بیرون از خانه و در متن جامعه خود به مشارکت در امور بپردازند و حتی در سطوح بالاتر از محیط خانواده در متن تصمیم‌گیری‌های جامعه قرار گیرند و به نوعی باعث توانمند شدن اعضای خود در ابعاد مختلف نظیر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی شود. از طرف دیگر، که در گذشته با توجه به شرایط خاص فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تولید کم اطلاعات، فناوری اطلاعات و ارتباطات جنبه همگانی نداشت و بخش ضروری از نیاز بشری به حساب نمی‌آمد. اما اکنون نیاز به اطلاعات و دسترسی به آن جهت رشد و همگام شدن با دنیای امروزی بسیار پراهمیت است و رکن اساسی توسعه به شمار می‌رود. در نتیجه زنان به ویژه زنان روستایی در قالب تعاونی‌ها و سایر تشکلهای نیز می‌توانند از مزایا و پتانسیل‌های این فناوری بهره‌مند شوند و از آن در جهت پیشبرد اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود و خانواده‌هایشان بهره‌مند شوند. برای تحقق این هدف و نتایج حاصله از پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود، کارگاه‌های آموزشی، برنامه‌ها و کلاس‌های متناسب با وضعیت زنان در تعاونی‌های روستایی تدارک دیده شود. در این زمینه می‌توان از وسایلی که بیشتر موجود هستند و زنان عضو در روستاها بیشتر به آنها دسترسی دارند مثل آموزش از طریق بسته‌های اطلاعاتی اینترنتی به کمک دستگاه‌های تلفن همراه هوشمند بهره گرفت. بدین منظور تأسیس تعاونی زنان روستایی می‌تواند زمینه مشارکت فعال زنان را در عرصه‌های مختلف اقتصادی اجتماعی فراهم ساخته و باعث توانمندسازی و دسترسی بیشتر آنان به فناوری اطلاعات و ارتباطات شود. زیرا توانمندسازی زنان یکی از اهداف توسعه انسانی است که به معنای افزایش شناخت، خودآگاهی، قابلیت اعتماد و گسترش آزادی انتخاب زنان توسط خودشان است. همچنین، در برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی در چشم‌انداز کشور، لزوم توجه به عوامل بیان شده لازم می‌باشد. در نتیجه، مسئولین باید به دنبال روش‌هایی برای افزایش انگیزه زنان روستایی، به منظور شکوفایی ظرفیت‌ها و توانایی زنان و دختران و همچنین زمینه بکارگیری این استعدادهای باشند. در بخش اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تاثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی اعضای تعاونی‌ها در شهرستان مورد مطالعه با استفاده از روش Topsis

استفاده شد. نتایج این بخش نشان داد که از میان ۳ تعاونی زنان کریم‌آباد در مقایسه با دو تعاونی دیگر در سطح شهرستان عملکرد پایینی برخوردار می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولان در سطح شهرستان، اعضای شورا و همچنین دهیاری روستای کریم‌آباد با هماهنگی هم در بهبود شرایط تعاونی از لحاظ تهیه سخت‌افزاری از قبیل رایانه، وسایل کار در زمینه صنایع دستی و تولیدات مختلف روستایی اقدام نمایند. همچنین لازم است دوره‌های آموزشی هم به صورت مرتب با توجه به نیاز اعضای آن تعاونی برگزار شود.

در نهایت امروزه با توجه به نرخ بالای تورم و هزینه‌های بالای دولتی در ایجاد اشتغال برای افراد بیکار در روستاها که تبعاتی چون مهاجرت به شهرها و اختلالات و مشکلات لجام گسیخته شهری را به دنبال دارد، نقش تعاونی‌های زنان روستایی به عنوان یکی از ارکان اقتصادی در ایجاد اشتغال و بهره‌مندی از قابلیت‌ها و توانایی‌ها و مهارت‌های نیروی انسانی روستائیان از جمله زنان روستایی و با استفاده از تجمع سرمایه‌های اندک موجود آنها و نیز حمایت تکمیلی در قالب طرح‌های اعتباری دولت به آنها، بسیار حایز اهمیت است. اهمیت تعاونی‌های زنان روستایی به ویژه با در نظر گرفتن پوشش حجم زیادی از قشر محروم جامعه که همان زنان روستایی هستند، با استفاده از ارتباطات، دسترسی به فناوری و اطلاعات، کمک به منافع اقتصادی خانوارهای روستایی و ارتقاء جایگاه اعضای بدون نیاز به سرمایه‌گذاری و ریسک بالا دو چندان است.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل انجام طرح پژوهشی (شماره ۲۱/۹۵۱) مصوب در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان است شایسته است که از حمایت مالی دانشگاه در انجام این طرح تشکر و قدردانی شود.

منابع

- Alexandru, A. (2007)**, ICT and Its Impact upon the Globalization and Accessibility of the Education in the Health Domain, online in: www.ici.ro.
- Alibaygi, A., Karamidehkordi, M. and Karamidehkordi, E. (2012)**. Effectiveness of Rural ICT Centers: A perspective from west of Iran. *Procedia Computer Science* 3 (2012), 1184-1188.
- Ahmadpour, A., Abdi-Tarkami, M., and Soltani, S. (2014)**. Factors affecting the success of the rural women's microcredit fund in Qaemshahr County, *Quarterly Journal of Cooperatives and Agriculture*, 3(12); 11-34. [In Persian]
- Astin-Fashan, S., Alam-Beigi, A.H., Karami-Dehkordi, E., and Gholami, M. (2017)**. Analysis of the effect of social awareness on the level of empowerment of rural women (Zanjanroud district, Zanjan County). *Quarterly Journal of Scientific Research on Women and Society*, 8(4);p. 103. [In Persian]
- Ayat, S. S., and Azamian, E. (2011)**. The effect of information and communication technology on the empowerment of rural women, *Quarterly Journal of Rural Affairs and Development*, 14(3); 164-151. [In Persian]
- Alaadini, P., and Razavi, R. (2018)**. Status of Women's Participation and Employment, *Quarterly Journal of Social Welfare*, 3(12); 235-194. [In Persian]

Anabastani, A. A., and Vaziri, S. (2011). Analysis of the Social, Economic and Physical Effects of ICT in the Development of Rural Areas (Case Study: Gorkan County). *Quarterly Journal of Rural Research*, 2(1); 213-187. [In Persian]

Beena, Mathur M, (2012), Role of ICT education for women empowerment. *IJER*. v3i3, 164 – 172.

Butts MM1, Vandenberg RJ, DeJoy DM, Schaffer BS, Wilson MG. (2009). Individual Reactions to High Involvement Work Processes: Investigating the Role of Empowerment and Perceived Organizational Support. *Journal of Occupational Health Psychology*. Vol.14. No, 2: 122-136.

Davis, C. (2010). Role Occupancy, Quality and Psychological Distress among Caucasian and African American Women, *Affilia- Journal of women and social work*, Vol. 26, No. I, PP. 83-89.

De Vita, L., Mari, M. & Poggesi, S. (2014). Women entrepreneurs in and from developing countries: Evidences from the literature. *European Management Journal*, 32 (3), 451–460.

Dehghani, S., Chizari, M., and Seddighi, H. (2013). The role of agricultural cooperatives in the social empowerment of rural women in Tehran province, *Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture*, 3(11); p. 319. [In Persian]

Gholamalizadeh, S., and Rezaei-Moghaddam, K. (2009). Major Challenges of Rural Women's Participation in Cooperatives, *Quarterly Journal of Agricultural Engineering and Natural Resources*, 7(25); 25-19. [In Persian]

Golmohammadi, F., Mirdamadi, M., and Karim, M. (2007). “Information and Communication Technology (ICT) in Employment Generation and Productivity of Rural Women”, *Quarterly Journal of Women’s Cultural-Defense Studies*,3(10 -11); 118-94. [In Persian]

Heydari, M. (2013). Survey of the current and desired status of rural information and communication technology in the country (case study; Isfahan province). Master's thesis, Tarbiat Modares University. [In Persian]

International Development Research Centre. (2003). A decade of women's empowerment through local government in India. Workshop report October 20-21, 2003, New Delhi. South Asia partnership Canada (SAP):60. Retrieved from, http://books.google.com/books/about/A_Decade_of_Women_s_Empowerment_hrough.html?id=NfL6kQEACAAJ.

Kalantari, Kh. (2012). Quantitative Models in Planning (Regional, Urban and Rural). Tehran: Farhang Saba Publishing. [In Persian]

Laizu, Z. Armarego, J. and Sudweeks, F. (2010). The role of ICT in women’s empowerment in rural Bangladesh. *Proceedings cultural attitudes towards communication and technology 2010*, Murdoch University, Australia, 217-230.

Latifi, S., Saadi, H., and Shabanali-Femi, H. (2014). Evaluating the Role of Rural Handmade Carpet Cooperatives in Empowering Women Carpet Weavers: A Case Study: Hamadan Province, *Quarterly Journal of Geography and Development*, 12(37);132-119. [In Persian]

Mathur, A. and Ambani, D. (2005). ICT and rural societies: opportunities for growth. *The International Information and Library Review*, Vol. 37, No. 4, pp. 345 – 351.

Morshedi, L., and Kazemi, H. (2013). Information Technology Sector. Communication in Empowerment of Rural Women in Marvdasht County, *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 6(1); 35-45. [In Persian]

Motiei-Lengroudi, S. H., Rezvani, M. R., Faraji-Sabkabar, H. A., and Nemati, M. (2010). Analysis of the social and economic impacts of rural information and communication (case study: central part of Gorgan city). *Journal of Geography*, 8(26); 33-59. [In Persian]

Napier, A. B. (2009). Gender in Cooperatives, (translated by Asghar Bayat), *Cooperative Quarterly*, 20(204-205); 147-160. [In Persian]

Qazi Nouri, S. S. (2004). Technology Assessment, Ministry of Industries and Mines, Center for Modern Industries, Tehran. [In Persian]

Peterson, Dane. (2004). Benefits of Participation in Corporate Volunteer Programs: Employees Perceptions, *Personnel Review*, 33(6):615-627.

Porter, G; Hampshire, K; Abane, A; Munthali, A; Robson, E; Mashiri, M; and Tanle, A. (2012). Youth, Mobility and Mobile Phones in Africa: Findings from a Three Country Study. *Information Technology for Development*. 18(2):145-162.

Prasad, P. N., and Sreedevi, V. (2007). Economic Empowerment of Women through Information Technology: A Case Study from an Indian State. *Journal of International Women's Studies*, 8 (4), 107-119.

Paryab, J., Zamani Miandeshti, N., Pezkezi-Rad, Gh, and Jamali, H. (2014). The role of rural women's production cooperatives in Fars province; Case study: Homayjan Sepidan women's rural cooperative, *Rural Research*, 5(1);70-45 .[In Persian]

Rural Cooperative Organization. (2015). Report on the Status of Women's Cooperatives in the Country, Tehran. [In Persian]

Shabanali Femi, H., Dadourkhani, F., Choubchian, Sh., and Rostami, F. (2008). Analysis of Economic Factors Affecting the Performance of Women's Cooperatives in Iran, *Human Geography Research*, 40 (66); 131-117. [In Persian]

Shirafkan, A., Mirdamadi, S. M., and Lashgarara. (2015). The Role of Information and Communication Technologies in Empowering Members of Women's Rural Production Cooperatives in Tehran Province, *Journal of Cooperatives and Agriculture*, 4(13); 117-99. [In Persian]

Samadi, A., and Souri, M. (2010). The Effect of Human Resource Empowerment on the Performance of Employees of the General Directorate of Cooperatives in Hamadan Province, *Quarterly Journal of Cooperatives*, 21(1); 143-154. [In Persian]

Sayadbidhendi, L., Eskandari-Noodeh, M., and Khani, F.(2012). Investigating the capabilities of information technology in empowering rural women, case study: central part of Lahijan city, *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 4(3); 119-146. [In Persian]

Sanyang, E. S. & Huang, W. (2008). Micro-financing: Enhancing the role of women's group for poverty alleviation in rural Gambia. *World Journal of Agricultural Sciences*, 4 (6), 665-673.

Sonja, N. (2008). Defining the co-operative difference, *Journal of Socio Economics*, 37: 2168-2177.

Terry, A., and Gomez, R. (2011). Gender and Public Access Computing: an international perspective. *Proceedings of HICSS-44*, Hawaii, Jan 2011.

Takiehnejad, A. (2011). The role of cooperatives in reducing rural poverty. The first international conference on the capacities of the cooperative sector. [In Persian]

Weber, O. & Ahmad, A. (2014). Empowerment through microfinance: The relation between loan cycle and level of empowerment. *World Development*, 62, 75-87.

Zaranejad, M., and Montazerhojat, A. (2005). A Look at Women's Economic Participation in Iran. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(17); 77-104. [In Persian]